

nieuwsbrief

Auteur publiksboek: Wiel Kusters

In de vorige Nieuwsbrief schreven we: “bij een populaire versie kun je ook denken aan een spannend en meeslepend boek dat je in één adem uit wilt lezen. Van de 300.000 mijnwerkers kies je er een aantal uit van wie je het leven in al zijn facetten beschrijft. Door die individuele mensen ervaar je het mijnwerkersbestaan zoals het beleefd is. Alle hoofdstukken van het wetenschappelijk werk komen wel aan de orde, maar zijn niet als zodanig te herkennen omdat ze verwerkt zitten in de levensgeschiedenis van enkelen. Het bestuur is met een beoogd auteur aan het praten over deze laatste vorm van een populaire versie, omdat we een verhaal willen dat lezers aangrijpt”.

In een aantal indringende gesprekken heeft het bestuur geconstateerd dat Wiel Kusters de juiste man is om dit publiksboek te schrijven (publiksboek is een betere term dan populaire versie). Vervolgens hebben een aantal gesprekken plaatsgevonden met de Universiteit Maastricht en is overeenstemming bereikt over de inzet van Wiel.

Wiel Kusters werd in 1947 in Kerkrade (Spekholzerheide) geboren als zoon en kleinzoon van mijnwerkers, Zijn vader was houer bij de Staatsmijn Wilhelmina, zijn grootvader bij de Willem-Sophie.

Zelf zegt hij over de opdracht het publiksboek te schrijven:

“Het wordt dus geen populariserende samenvatting van het wetenschappelijk werk, maar een eigenstandig boek met een persoonlijke dimensie en een 'literaire' aanpak, met herkenbaarheid voor een groter publiek. Geen gemakkelijk karwei. Maar ik voel me vereerd door deze opdracht die ik van de Stichting ontving.”

Foto Moniek Wegdam

• Nieuws van het bestuur

Vrijwilligers: Fred Kaijser redacteur en Wim Scholl webmaster.

Via de Stichting Vitaal Kapitaal zijn er de laatste jaren twee vrijwilligers komen helpen bij het werk van de Stichting. Wim Scholl is al enkele jaren bij de Stichting betrokken als webmaster. Hij houdt de website bij, verzamelt verhalen en foto's, zorgt dat de webfilms goed bekeken kunnen worden en lost alle voorkomende problemen op. Wim was vroeger werkzaam bij de gemeente Heerlen (dienst Financiën). Fred Kaijser is sinds vorige jaar betrokken bij de Stichting. Hij neemt de interviews af en maakt de foto's. Fred was vroeger werkzaam bij de gemeente Onderbanken (personeelszaken). Achter deze paar zinnen zit heel veel werk, dat met grote inzet op de achtergrond gebeurt. Het bestuur is hen daar zeer dankbaar voor en wil hen nu even naar de voorgrond halen.

6 oktober 2011: nieuwe bijeenkomst klankbordgroep.

Op 6 oktober om 10.00 uur komt de klankbordgroep weer bij elkaar in het Continium. Er staan twee voordrachten op het programma. De onderzoeker/auteur Serge Langeweg zal o.a. iets vertellen over de resultaten van zijn onderzoek inzake immigranten in de mijn-tijd. Hans Gubbels, de directeur van het Continium, zal iets vertellen over de Schacht Nulland in het kader van zijn project “Mijn verleden Mijn toekomst”. Deze bijeenkomst is gratis toegankelijk voor geïnteresseerden en duurt tot 12.30 uur.

Silicose, meest ernstige medische probleem uit de mijnperiode

Na de sluiting van de mijnen heeft het silicoseprobleem en de afhandeling ervan de gemoederen nog lang beziggehouden. De meningen variëren van goed, redelijk tot slecht afgehandeld. Onze Stichting wil in dit verhaal geen standpunt innemen. De onderzoekers zullen ongetwijfeld uitvoerig op dit onderwerp terugkomen. Toch vinden we het zinvol om nu al enige aandacht aan silicose te besteden, ook omdat **dr. H. Kardurk** lid is van onze Klankbordgroep.

Wat is silicose?

Een longaandoening als gevolg van inademing van siliciumdioxide in de vorm van fijnverdeeld zand. Bij mijnwerkers deed zich dit voor bij het boren in steenlagen. In de long ontstonden om de kleine, scherpkantige zanddeeltjes bindweefselhaarden, die zich gingen uitbreiden, zodat op den duur de long meer bindweefsel dan longweefsel bevatte. Silicose was een chronische ziekte, waarbij geneesmiddelen geen afdoende oplossing konden bieden. Voortschrijding van de ziekte trachtte men te voorkomen door de patiënt andere werkzaamheden in een andere omgeving te geven.

(Info overgenomen uit Grote Winkler Prins, deel 17, uitgave 1975).

We praten over silicose met twee mensen die ermee te maken hebben gehad, weliswaar vanuit zeer verschillend standpunt.

Het verhaal van **Herman Kardurk**

Herman is vele jaren werkzaam geweest als ondergronds opzichter en is ook bij de reddingsdienst actief geweest. Sinds de jaren tachtig heeft hij zich het lot aangeetrokken van silicosepatiënten, die niet in aanmerking kwamen voor een uitkering wegens beroepsziekte. In zijn eigen omgeving heeft hij mensen vreselijk aan de ziekte zien lijden. Weliswaar bood de Ongevallenwet 1921 (tot ingang WAO in 1967) mogelijkheden voor oud-mijnwerkers waarbij silicose was geconstateerd, maar velen vielen buiten de boot vanwege een andere gestelde diagnose. Silicose is een voortschrijdende ziekte die niet altijd eenvoudig te onderkennen is.

De Stuurgroep Silicose Oud-Mijnwerkers werd actief in april 1991, nadat premier Lubbers had uitgesproken dat hier sprake was van een in te lossen ereschuld. De Stuurgroep adviseerde om onder bepaalde voorwaarden een uitkering van 20.000 gulden netto per persoon toe te kennen. De Stuurgroep werd voorjaar 1993 omgezet in de Stichting Silicose Oud-Mijnwerkers, die moest zorgen voor de praktische uitvoering van het advies.

Dat het aanvankelijk geraamde bedrag van 4,6 naar 35 miljoen is gegaan zegt wel iets over de noodzaak om een regeling in het leven te roepen, 20 jaar na de sluiting van de laatste Limburgse mijn. In totaal hebben 1.775 personen de volledige een-

malige uitkering ontvangen. Er waren 4.020 tijdig ingediende aanvragen.

Overigens kwamen mijnwerkers met stoflongen voorheen in aanmerking voor een gehele of gedeeltelijke WAO-uitkering. De financiële pijn zat in het feit dat de oude invaliditeitswetten van vóór de invoering van de WAO ook na pensionering uitbetaalden (dan houdt de WAO op).

Herman was al lang voor de Stuurgroep bezig met de materie. Samen met Limburgse politici en een longarts zorgde hij ervoor dat de kwestie in 1988 door dr. Nijhuis van de VVD in de Tweede Kamer aanhangig werd gemaakt. Herman vond dat de zaak principieel moest worden aangepakt: door een wijziging van de WAO. Een aanbeveling van de EEG van 20 juli 1966 spreekt immers ondubbelzinnig over silicose als Europese beroepsziekte.

Staatssecretaris Ter Veld was het hier niet mee eens, omdat er op die manier sprake zou kunnen zijn van precedentwerking voor andere "zieke", nog niet erkende, beroepsgroepen. Herman heeft altijd gesteld dat dit niet klopt. Immers, na het debat over de Liquidatie Ongevallenwet 1921 kon geen andere beroepsgroep nog een claim leggen. In zijn optiek is indertijd gekozen voor een onvolledige, zelfs onrechtvaardige oplossing.

Herman heeft meer redenen voor onvrede

De Anticumulatieregeling zorgde ervoor dat mensen op hun silicosevergoeding werden gekort bij aanvang van hun AOW-periode.

Sommige oud-mijnwerkers hadden in het verleden al een afkoopsom in het kader van de Liquidatiewet Ongevallenwetten ontvangen. Deze uitkering werd gekort op het pensioen, waardoor het financiële voordeel verdween. Is dat eerlijk?

En dan nog iets: waarom heeft de Inspectie Volks-

gezondheid nooit bemoeienis gehad met silicose, terwijl het toch een beroepsziekte was?

Verder stelt hij vraagtekens bij de hoogte van de eenmalige uitkering.

Inderdaad blijft de vraag of een uitkering van 20.000 gulden netto voldoende is voor het verlies aan levensgeluk van de betrokkenen. Belangrijker is misschien dat door de silicosewetgeving de weg is vrijgemaakt voor het ontwerpen van schaderegelingen in andere bedrijfstakken.

Zijn de vereiste medisch-ethische regels consequent toegepast door de artsen die door de Stichting als "deskundig" in de arm zijn genomen?

Tot slot: waarom is de aanvraagtermijn destijds razendsnel gesloten en waarom stond de oproep alleen in de Limburgse kranten?

De silicosekwestie heeft een zware wissel op het leven van Herman en zijn gezin getrokken.

Ja, zegt zijn echtgenote, niets anders dan dit, 20 jaar lang, silicose, ik kon het niet meer horen. Ons gezin was van ondergeschikt belang. Steeds mensen over de vloer, talloze telefoontjes, dan moest Herman weer eens naar Den Haag, geplande vakanties gingen niet door.

Nu is het afgelopen, Herman zet er een streep onder. Zijn archief gaat naar het SHCL in Maastricht. Genoeg is genoeg, de strijd is gestreden. Hopelijk kan hij toch enige voldoening putten uit de resultaten van zijn acties.

Het complete archief van Herman Kardurk wordt aan SHCL overgedragen.

Literatuur

Een kwestie van ereschuld, eindverslag Stichting SOM, nov. 2000

Aanbeveling EEG-commissie van 20 juli 1966

Eindrapport Stuurgroep Silicose Oud-Mijnwerkers, sept. 1992

Vrij Nederland, 20 juli 1996.

Wordt ook vriend

Vrienden ontvangen regelmatig een elektronische nieuwsbrief. Tezijnertijd zullen zij ook in de gelegenheid gesteld worden vóór in te tekenen op de beide uitgaven, zowel het wetenschappelijk werk als de populaire versie.

Op onze website is het aanmeldingsformulier te vinden. De minimumbijdrage bedraagt € 25,-.

www.dekoempelverhaalt

Onze stichting is door de belastingdienst aangemerkt als een Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI) waardoor giften aan onze stichting aftrekbaar zijn binnen de geldende belastingregels.

• Vrienden van de Stichting

De Stichting streeft naar zoveel mogelijk vrienden die zich betrokken voelen bij de totstandkoming van het standaardwerk en de populaire uitgave.

Vrienden die graag een (kleine) financiële bijdrage aan 'De Koempel verhaalt' willen geven. Het aantal vrienden neemt gestaag toe. In het eerste halfjaar 2011 zal het bestuur een actie gaan voeren om het aantal vrienden te vergroten.

Colofon

Nieuwsbrief De Koempel Verhaalt is een uitgave van de Stichting 'De Koempel Verhaalt'. Digitale toezending vindt plaats aan alle subsidieverstrekkers, donateurs, vrienden en intern binnen de Stichting.

Redactieadres:

Apollolaan 5A, 6411 BA Heerlen

E info@dekoempelverhaalt.nl

Teksten:

Fred Kaijser en Jos Zuidgeest

Eindredactie en vormgeving:

Mediaan Communicatie, Heerlen

Het verhaal van Francis Maesen

Francis Maesen is van 1958 tot 1996 werkzaam geweest als longarts in het ziekenhuis in Heerlen. Vers uit de Congo als paracommando solliciteerde hij, nog gekleed in servicedress, werd aangenomen en kreeg een kamer, een witte jas en een stethoscoop. Dat ging toen snel. Het silicoseprobleem werd al snel onderdeel van zijn dagelijkse werklust.

Of een mijnwerker silicose ging krijgen hing af van een aantal factoren: sommige mensen waren genetisch bevattelijk hiervoor, anderen niet, ondanks lange jaren van blootstelling aan stof. De een was voorzichtiger dan de ander, met name bij het dragen van mondkapjes. Sommigen namen het risico, ondanks de strenge voorschriften door de mijndirecties. Silicose was een chronische ziekte, waarbij de mijnwerker tijdig het ondergrondse productieproces moest verlaten. De sociale wetten zoals de WAO dienden als vangnet bij volledige afkeuring.

Rond de tijd van de mijnsluitingen begon het vraagstuk van schadevergoeding aan de getroffen mijnwerkers te spelen. De overheid verkeek zich totaal op het aantal mensen dat hiervoor in aanmerking zou komen. Het provinciebestuur dacht aan een totaal van 60 aanvragers. Francis Maesen heeft toen duidelijk gemaakt dat een dergelijk aantal alleen al op zijn normale spreekuur bij hem verscheen. Hij schat dat ongeveer 3.000 aanvragers de uitkering geheel of gedeeltelijk hebben ontvangen. De eerste tijd werden de toekenningen vrij snel gegeven, maar naderhand werd men voorzichtiger toen het aantal aanvragen en beroepszaken maar bleef doorgaan. De erkenning als silicosepatiënt had ook tot gevolg dat de weduwe later recht had op een uitkering. De financiële consequenties op de lange termijn waren aanzienlijk.

Gerechtelijke procedures

Soms probeerde een directie zich aan een dreigende aanvraag te onttrekken. Een voorbeeld: mijnwerker krijgt silicoseklachten ondergronds, wordt vervolgens bovengronds geplaatst in een lichte administratieve functie, maar niet in het kader van de longziektebestrijding, dus formeel is er geen sprake van silicose. Tegen die situatie werd geprotesteerd, door de longartsen maar ook door de vakbonden. Gerechtelijke procedures waren aan de orde van de dag.

Een rechtvaardige beslissing was niet eenvoudig, vaak deden zich ernstige longklachten voor door stevig roken, toen nog algemeen gebruikelijk vanaf jonge leeftijd.

Feit was ook dat alle mensen in de mijnstreek van de jaren 50 veel meer fijnstof binnenkregen dan tegenwoordig, er werd uitsluitend kolen gestookt, bij ongunstige weersomstandigheden was het vaak mistig, vooral erg voor de astmalijders. En ja, moeder de vrouw trof het in de tuin opgehangen wasgoed vaak voorzien van zwarte roetstippels aan.

Luchtvervuiling

Die kwestie van luchtvervuiling kreeg in die tijd niet zoveel aandacht. Francis herinnert zich een assistent die bezig was met een studie over luchtvervuiling. Hij gebruikte hiervoor gegevens van een meetpunt in Geleen. Die gegevens werden naast

de bevindingen op de poli/opname van het ziekenhuis gelegd. Naderhand kwamen die gegevens via een kennis bij de mijn terecht, waar ze behoorlijk wat opschudding veroorzaakten. Maesen heeft toen aan de mijndirectie voorgesteld om het hele verhaal over industrie en luchtvervuiling eens te komen vertellen. Dat is gebeurd, het was een gedenkwaardige bijeenkomst. “Die mensen hebben op die dag veel geleerd”, glimlacht Francis, “Maar we zijn als goede vrienden uit elkaar gegaan”.

Meestal was het zo dat een mijnwerker die zich met longproblemen ziek meldde bij de longarts terecht kwam; als er specifieke metingen nodig waren gebeurde dat bij het IVL (Instituut voor Longonderzoek in Treebeek).

De longartsen Maesen en Buytendijk bestreken het hele aandachtsgebied, aangevuld met lijders aan de duivenmelkersziekte, afwisselend één week op, één week af, om 10 uur naar bed en enkele keren per week 's nachts uit bed om een patiënt in het ziekenhuis te zien. De longarts onderzocht de patiënt en beoordeelde de bij zijn aankomst al klaarliggende longfoto. Dan weer snel naar huis, voor een paar uurtjes broodnodige nachtrust.

Duiven

Was het niet vreemd dat mijnwerkers met silicosediagnose toch duiven bleven houden? Ja, zegt Maesen, er was niet veel anders, voetbal op de radio, naar het lof gaan, spelen in de harmonie of fanfare. Dat laatste werkte overigens wel gunstig om het stof uit de longen te blazen... Francis Maesen heeft naast zijn doctoraat in Leuven naderhand nog een doctoraat behaald in Utrecht, specifiek over de duivenmelkersziekte.

Nu heeft hij thuis geen archief meer, wel mappen met in totaal 316 artikelen, geplaatst in internationale vaktijdschriften, zoals Respiration en Presse Médicale. Die tijd heeft hij achter zich gelaten. Een van zijn zonen is ook longarts geworden. Zodoende heeft hij gemerkt dat het werk als longarts fundamenteel anders is geworden. Nu wordt bijvoorbeeld veel aandacht besteed aan slaaponderzoek. Hij heeft er vrede mee, het is goed geweest.

